

УДК 378.147

Коляса П. І.

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0002-5388-8993>

Аспірант кафедри комп'ютерних технологій,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
(Тернопіль, Україна) E-mail: kolyasapavlo@gmail.com

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГРАФІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито особливості розвитку і функціонування професійної освіти в різних країнах світу, в тому числі, Україні. Встановлено, що реформування вітчизняної освіти та її входження у загальноєвропейський освітній простір висуває нові вимоги до якості підготовки майбутніх фахівців професійної освіти. **Метою статті** є розкрити поняття та особливості формування графічної компетентності майбутніх фахівців професійної освіти в галузі комп'ютерних технологій. Для досягнення мети статті застосовано **методологію**, яка полягає у проведенні аналізу розвитку професійної освіти в Україні та дослідженості проблеми формування графічної компетентності майбутніх фахівців професійної освіти в галузі комп'ютерних технологій в закордонному досвіді. У статті визначено особливості графічної компетентності майбутніх фахівців професійної освіти, визначено умови її формування та перспективи розвитку компетентнісного підходу в навчальному процесі таких фахівців, що склало **наукову новизну**.

Виділено ряд невирішених на сьогоднішній час проблем розвитку професійної освіти в Україні: високі темпи науково-технічного прогресу зумовили старіння професійних компетентностей майбутніх фахівців професійної освіти в галузі комп'ютерних технологій; нормативно-правова база не забезпечує ефективного функціонування закладів вищої освіти та формування якісної підготовки майбутніх фахівців; традиційні засоби, способи і форми навчання не відповідають сучасним вимогам до кваліфікованих фахівців в галузі комп'ютерних технологій. На основі проведеного дослідження, здійснено **висновки**, що формування графічної компетентності майбутніх фахівців професійної освіти в галузі комп'ютерних технологій, із врахуванням закордонного досвіду, вважаємо необхідним компонентом їх професійно-педагогічної підготовки.

Ключові слова: графічна компетентність, професійна освіта, майбутні фахівці професійної освіти, комп'ютерні технології, компетентнісний підхід.

Постановка проблеми. Актуальність роботи. Розвиток системи професійної педагогічної освіти є складним процесом, який часто змінюється. Розвиток та удосконалення організаційних форм підготовки педагогів професійної освіти доповнюють раніше існуючими формами, що призвело до організаційно-структурного різноманіття закладів освіти, які здійснюють підготовку педагогічних кадрів. Одним із пріоритетних напрямів розвитку вищої педагогічної освіти є підготовка конкурентоспроможних фахівців професійної освіти, здатних реалізувати себе у майбутній професійній діяльності.

Проблема розвитку і функціонування професійної освіти досліджується нині в різних країнах світу, в тому числі, і в Україні. Практики і науковці звертають увагу на зміст та функції фахівців професійної освіти. Проблема підготовки майбутніх фахівців професійної освіти є надзвичайно актуальною в період різких економічно-соціальних відносин. Реформування вітчизняної освіти та її входження у загальноєвропейський освітній простір висуває нові вимоги до якості підготовки майбутніх фахівців професійної освіти. Завданням педагогічних закладів вищої освіти є підготовка компетентних, конкурентоспроможних фахівців, здатних швидко орієнтуватися в інформаційному просторі, самоудосконалюватися та розвиватися, творчо підходити до вирішення професійних завдань. Тому, важливим є не лише приналежність фахівців до професії, а й їх професійна компетентність, тобто відповідність вимогам професійної галузі.

Аналіз основних досліджень та публікацій. У наукових пошуках вітчизняні вчені звертались до проблематики підготовки фахівців професійної освіти. Низку праць присвячено обґрунтуванню змісту їх професійної діяльності (В. Баталов, Н. Брюханова, Е. Зєєр, О. Коваленко, М. Лазарєв, А. Сейтешев), проблемі застосування інформаційних технологій у навчальному процесі майбутніх фахівців професійної

освіти (С. Артюх, Т. Богданова, Р. Горбатюк, В. Ключко, О. Потапук, П. Стефаненко, В. Хоменко), методичним аспектам інформатизації освіти (В. Биков, А. Верлань, І. Гевко, М. Жалдак, Ю. Триус).

Проблемі професійної підготовки фахівців у досліджуваному форматі приділяють увагу зарубіжні дослідники (В. Бесараб, З. Вятровський, Е. Зеєр, А. Сейтешев, С. Качор, Є. Новак та ін.). У наукових пошуках вітчизняні вчені звертались до проблематики формування графічної компетентності майбутніх фахівців професійної освіти. Низку праць присвячено обґрунтуванню змісту компетентнісного підходу освіти: С. Бондар, С. Гончаренко, Н. Ничкало, О. Овчарук. Сутність, аспекти і характеристики основ графічної компетентності майбутніх фахівців висвітлені в роботі П. Буянова, М. Ожги. Поняття графічної компетентності й графічної діяльності визначені для студентів інженерних спеціальностей вищих навчальних закладів у дисертаційному дослідженні О. М. Джеджули.

Ідеї компетентнісного підходу помітно поширюються в освітньому просторі нашої країни, обговорюються й апробуються в системі вищої освіти. Вагомі напрацювання в царині досліджень компетентнісного підходу зроблено науковцями Н. Бібик, Л. Ващенко, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Парашенко, О. Пометун, О. Савченко, С. Трубочова, зокрема пропонується модернізація освіти з урахуванням завдань формування ключових компетентностей майбутніх фахівців. Попри значний інтерес до проблеми підготовки майбутніх фахівців професійної освіти вона залишається недостатньо дослідженою.

Мета статті полягає у розкритті особливостей формування графічної компетентності майбутніх фахівців професійної освіти в галузі комп'ютерних технологій.

Методологія дослідження. Для проведення дослідження здійснено аналіз розвитку професійної освіти в Україні та дослідженості проблеми формування графічної компетентності майбутніх фахівців професійної освіти в галузі комп'ютерних технологій в закордонному досвіді. На основі проведеного аналізу, визначено поняття «графічна компетентність», визначено умови її формування та перспективи розвитку компетентнісного підходу в освіті.

Наукова новизна. Розвиток сучасних інформаційних технологій (СІТ) та їх вплив на освітній процес визначають особливу актуальність формування компетентностей майбутніх фахівців професійної освіти в галузі комп'ютерних технологій, зокрема – графічної компетентності. Міжнародна асоціація технологічної освіти (International Technology Education Association – ІТЕА) визнає, що ефективність демократії багато в чому залежить від технологічної грамотності громадян, які беруть участь у прийнятті рішень, що стосуються технологічних питань. Тим самим, технологічно грамотне населення сприяє розвитку економічного прогресу на державному рівні.

Результати дослідження. В останні десятиріччя перед педагогами стоїть завдання переходу до формування професіоналів, які б могли у своїй майбутній діяльності поєднувати теоретичні знання і практичну підготовку з постійно зростаючими вимогами інформаційного суспільства. Проблема підготовки компетентних фахівців, формування творчої розвинутої особистості, яка здатна саморозвиватися і самовдосконалюватися на сьогодні є досить актуальною. Особливу роль у вирішенні цієї проблеми відведено впровадженню компетентнісного підходу в навчальний процес підготовки кваліфікованих фахівців.

Умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі виділила С. Трубочова, а саме:

– чітке усвідомлення учасниками навчального процесу дидактичної специфіки, закладеної в поняття «компетентність», як педагогічної категорії, яка може характеризувати як певний етап в освітньому процесі, так і його кінцевий результат – результат освіти;

– визначення певних послідовних рівнів у формуванні компетентності майбутніх фахівців. Нормативний результат сформованості компетентності має передбачати контроль за послідовністю її формування з визначенням вимог до рівня сформованості компетентності майбутніх фахівців професійної освіти на кожному з етапів освітнього процесу;

– чітке визначення вимог до рівня сформованості базових компетентностей та до основних етапів їх формування;

– в тексті навчальної програми має бути зазначено та чітко дотримано поступовість формування предметних та загально-предметних компетентностей майбутніх фахівців професійної освіти. «Компетентнісний підхід передбачає зміну цілей та очікуваних результатів освіти у вигляді компетенцій, які відображають різні рівні професійних завдань. Результат освіти, в контексті компетентнісного підходу, розглядається як уміння діяти, застосовувати набуті знання у проблемних ситуаціях професійної діяльності й характеризується поняттям «компетентність» [3].

Компетентнісний підхід передбачає зміну очікуваних результатів і освітньої мети у вигляді компетенцій, які відображають різні професійні. «Результат освіти, в контексті компетентнісного підходу, розглядається як уміння діяти, застосовувати набуті знання у проблемних ситуаціях професійної діяльності й характеризується поняттям компетентність» [2].

Пріоритетність компетентнісного підходу в організації навчально-виховного процесу визначена у прийнятих урядом України нових нормативних документах (Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.). Так, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до

2021 року (далі – Національна стратегія) визначає кардинальні зміни, спрямовані на підвищення якості та конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискорення інтеграції України у міжнародний освітній простір [1].

Результати теоретичного аналізу свідчать про те, що проблема формування графічної компетентності майбутніх фахівців професійної освіти в галузі комп'ютерних технологій як складової якості освіти в Україні ще не знайшла свого розв'язання. Тому, можна зробити висновки, що на сьогоднішній день професійна освіта має невирішені деякі проблеми, а саме:

- високі темпи науково-технічного прогресу зумовили старіння професійних компетентностей майбутніх фахівців професійної освіти в галузі комп'ютерних технологій;
- нормативно-правова база не забезпечує ефективного функціонування закладів вищої освіти та формування якісної підготовки майбутніх фахівців;
- традиційні засоби, способи і форми навчання не відповідають сучасним вимогам до кваліфікованих фахівців в галузі комп'ютерних технологій.

В Україні розв'язання цих проблем світового значення документально задекларовано: в Національній доктрині розвитку освіти, Білій книзі національної освіти України, Національній доповіді «Про стан і перспективи розвитку освіти в Україні» за редакцією В.Г. Кременя.

У 2004 р. Національною академією педагогічних наук України розроблено Концепцію розвитку професійно-технічної (професійної) освіти України. У цьому документі було обґрунтовано мету, принципи та пріоритетні напрями розвитку професійної освіти.

Українська інженерно-педагогічна академія (УІПА) є автором розробленого галузевого стандарту вищої освіти за спеціальністю «Професійне навчання» з усіх напрямів підготовки фахівців професійної освіти. У рамках інтеграції освіти України в Європейський освітній простір та взятих на себе зобов'язань щодо виконання якісних і змістових умов, необхідно здійснити аналіз діючих систем підготовки фахівців професійної освіти у розвинених країнах світу.

Зазначені зміни, передбачені Національною стратегією, зумовлені сучасною тенденцією багатьох розвинених країн до впровадження у педагогічну практику компетентнісного підходу загалом та запровадження компетентностей як цільової орієнтації освіти зокрема. Таким чином, компетентнісний підхід є базовою ідеєю реформування освіти в країнах Європейського Союзу і розглядається як стрижнева конструктивна ідея неперервної освіти.

Група експертів з різних галузей (освіта, бізнес, праця, здоров'я), представники міжнародних, національних освітніх інституцій започаткували у рамках Федерального статистичного департаменту Швейцарії та Національного центру освітньої статистики США й Канади програму «Визначення та вибір компетентностей: теоретичні та концептуальні засади» (скорочено – «DeSeCo»). Мета створення програми – систематизація й узагальнення досвіду багатьох країн щодо відбору й ідентифікації, а також забезпечення подальшого розвитку ключових компетентностей. Експерти програми «DeSeCo» визначають поняття «компетентність» (competency) як здатність успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби, діяти та виконувати поставлені завдання [6].

Практично в усіх розвинутих країнах світу за останнє десятиліття відбулась переорієнтація змісту освіти на засвоєння ключових компетентностей. Найбільш впливовою подією в поширенні компетентнісних підходів в освіті було започаткування в 1999 році міжнародного проекту PISA (Programme for International Student Assessment) – дослідження навчальних досягнень на основі компетентнісних підходів. Проблематика компетентнісно орієнтованої освіти є в наш час дуже актуальною. Її розробляють відомі міжнародні організації, зокрема ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ПРООН, Рада Європи, Організація європейського співробітництва та розвитку, Міжнародний департамент стандартів.

Освіта (навчання професійним навичкам), підвищення кваліфікації і загальна зайнятість молоді – складові чітко зорієнтованого процесу досягнення мети професійної освіти в Німеччині. В результаті політики уряду, зростає розуміння того, що професійна освіта і організація її структури є головними напрямками подальшої структуризації всієї системи професійної освіти в країні. «У Німеччині протягом кількох останніх років проводиться широка дискусія між представниками федерації і земель, представниками науки та економіки, експертами та різними громадськими організаціями, при цьому обговорюється розуміння теми «Реформа освіти» на національному і міжнародному рівні. В центрі уваги також знаходиться тема «Освіта і кваліфікація – цілі завтрашнього дня» [4].

Такі дискусії дозволяють розглядати місце професійної освіти Німеччини з точки зору якості і його майбуття в міжнародному аспекті. В Німеччині спостерігається тенденція, при якій молоді дівчата знаходять себе в нових інформативних технологіях і телекомунікативних структурах, які раніше використовувалися ними вкрай рідко. Тому виникла проблема – забезпечити їм шанс отримати гідну професійну освіту в цій сфері. Демографічна ситуація в країні – старіння населення створює додаткові складності. Тому в даний час у Німеччині розробляється програма зайнятості населення, компетентнісного підходу до професійної підготовки і перепідготовки, підвищення кваліфікації до 2020 року.

З точки зору уряду Німеччини в процесі вдосконалення системи професійної освіти в напрямку «суспільство, що навчається» існує дві мети:

– посилення інтеграції загальних політичних, культурних і професійних якостей в загальній системі професійної освіти;

– краща сполучуваність всіх освітніх компонентів – змісту і методів [4].

В рамках обміну фахівців в сфері професійної освіти спільна діяльність Німеччині та Японії здійснюється вже більше 30 років. Однак в останні роки з переміщення акцентів конкуренції з Європи на тихоокеанський ринок співпрацю з Японією набуває особливого значення. Уряд Німеччини спільно з Міністерством освіти і науки та суспільством К. Дуйсбурга розробили пілотний проект з обміну спеціалістами на німецьких і японських підприємствах [5].

Під егідою ЮНЕСКО був організований Міжнародний центр професійної освіти в Бонні. У вересні 2000 року він розпочав свою роботу. Розвиток систем професійної освіти, – основна мета Міжнародний центр професійної освіти. В рамках роботи цього центру була розроблена програма надання фінансової та інформаційної підтримки регіонального співробітництва з країнами Південної Африки і островів Тихого океану. Створено Web-сайт, який дає доступ до системи ЮНЕСКО спільно з ІЛО і Світовим Банком, спільно з міжнародними організаціями (Федеральний інститут професійної освіти, Фондація Європейської підготовки в Туреччині, Національний центр досліджень професійної освіти в Аделаїді (Австралія)). Цей проект, в першу чергу, відноситься до розвитку сфери професійної освіти.

В Австралії розробляється стратегія, що сприяє розвитку професійної освіти впродовж усього життя. Австралійський уряд з допомогою національної маркетингової стратегії намагається сприяти культурі навчання, сприяти тому, щоб люди з допомогою формальної і неформальної професійної освіти підвищували свою кваліфікацію, щоб стати конкурентоспроможними на ринку праці.

Перехід до «компетентної освіти», вимагає докорінних змін у змісті професійної освіти, у змісті підготовки та перепідготовки фахівців професійної освіти, у методичному забезпеченні навчального процесу у закладах вищої освіти, контролі за якістю навчання. Тільки після цього переходу можна досягти значних якісних змін при тестуванні компетентностей майбутніх фахівців професійної освіти відповідно до згаданої концепції.

Висновки. Професійне зростання фахівців професійної освіти визначається попередньо набутим досвідом та особистісним розвитком. Особливо важливим для підготовки майбутніх фахівців професійної освіти в галузі комп'ютерних технологій є те, що застосування СІТ в процесі формування їх графічної компетентності сприяє підвищенню мобільності фахівця. Саме тому, формування графічної компетентності майбутніх фахівців професійної освіти в галузі комп'ютерних технологій, із врахуванням закордонного досвіду, вважаємо необхідним компонентом їх професійно-педагогічної підготовки.

На нашу думку, після суттєвого вдосконалення система професійної освіти України має інтегруватися у європейський освітній простір, як система спеціалізованої педагогічної освіти, оскільки вона має майже 100-річний позитивний досвід, а після вдосконалення, володітиме головними ознаками самостійної системи і тим самим значно збагатить педагогічну систему Європейського Союзу. А тому, вважаємо за доцільне, в підготовці майбутніх фахівців професійної освіти в галузі комп'ютерних технологій запозичити інноваційний досвід, знання сучасних особливостей закордонних систем освіти, зокрема педагогічної, який впливає на формування їх графічної компетентності. Таким чином, застосування СІТ в процесі формування графічної компетентності майбутніх фахівців професійної освіти в галузі комп'ютерних технологій є актуальною проблемою в будь-якій країні світу.

References

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. *Законодавство України*. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення 4.04.2019) *Natsionalna stratehiia rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku [National Strategy for the Development of Education in Ukraine until 2021]. (2013, July). Zakonodavstvo Ukrainy – Legislation of Ukraine*. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
2. Кобзар Н. В. Поняття «компетентність», «компетенція» і «готовність до діяльності» в сучасній освітній парадигмі. *Науковий вісник Донбасу*. 2010. № 3. С. 33–39.
Kobzar, N. V. (2010). Ponyattia «kompetentnist», «kompetentsiia» i «hotovnist do diialnosti» v suchasniy osvithniy paradyhmi [Concept of «competence», «competence» and «readiness for activity» in the modern educational paradigm]. *Naukovyi Visnyk Donbasu – Donbass Scientific Bulletin*, 3, 33–39.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики. Київ : «К.І.С.», 2004. 112 с.
Kompetentnisnyy pidkhid u suchasniy osviti: svitovyy dosvid ta ukrayinski perspektyvy: Biblioteka z osvithnoyi polityky [Competency approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives: Library for Educational Policy]. (2004). Kyiv, Ukraine : K.I.S.

4. Bandura A. R. (1986). Social Foundations of Thought and Action: a social cognitive theory. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 158 p.
5. Bannister D. and F. Fransella. (1986). Inquiring Man: the psychology of personal constructs, 3rd ed. London: Routledge, 390 p.
6. Laura H. Salganik, Dominique S. Rychen, Urs Moser, John W. Konstant (1999), Projects on Competencies in the OECD Context: Analysis of the Theoretical and Conceptual Foundations, SFSO, OECD, ESSI, Neuchâtel.

Koliasa P.

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0002-5388-8993>
Postgraduate student of Department of Computer Technologies
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
(Ternopil, Ukrainian) E-mail: kolyasapavlo@gmail.com

RESEARCH OF PROBLEM OF FORMATION OF GRAPHIC COMPETENCE OF FUTURE PROFESSIONAL EDUCATION SPECIALISTS

*The article reveals the peculiarities of the development and functioning of vocational education in different countries of the world, including Ukraine. It was established that the reform of the national education and its entry into the European educational space put forward new requirements for the quality of the training of future professionals in vocational education. Therefore, the **purpose of the article** is to reveal the concept and peculiarities of the formation of graphic competence of future professionals in the field of computer technology. To achieve the goal of the article, **methodology** is used to analyze the development of vocational education in Ukraine and to study the problem of graphic competence formation of future professionals in the field of computer technology in foreign experience. The article defines the concept of "graphic competence of future professionals in vocational education", defines the conditions for its formation and the prospects of development of a competent approach in the educational process of such specialists – that was **scientific novelty**.*

*A number of unresolved problems of vocational education development in Ukraine have been identified for today: high pace of scientific and technological progress has caused the aging of professional competences of future professionals in the field of computer technology; the regulatory framework does not ensure the effective functioning of institutions of higher education and the formation of qualitative training of future specialists; traditional means, methods and forms of training do not meet the current requirements of qualified experts in the field of computer technology. Based on the conducted research, it was **concluded** that the formation of graphic competence of future professionals in vocational education in the field of computer technologies, considering foreign experience, is considered a necessary component of their vocational and pedagogical training.*

Key words: *graphic competence, vocational education, future specialists of professional education, computer technologies, competence approach.*

Стаття надійшла до редакції 02.04.2019 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор І. В. Гевко